

Відзначали ювілей класика. Редактор міської газети Супоненко затримав випуск номера, щоб дати на завтра матеріал і знімок з урочистого вечора. Кому свята, а кому — незаплановані клопоти, понаднормативні витрати і неприємності з усіх боків.

Загалом кажучи, Супоненко визнавав тільки економіку і науково-технічний прогрес, але йому з делікатною наполегливістю нагадали, щоб не забував і про духовність. Навіть більше: щоб пам'ятав постійно й завжди. Бо, як казав ще філософ Сковорода,— плоть нічтоже, но дух животворить.

Плоть нічтоже... Скажуть же таке!

Супоненко був схожий на свого покійного діда, а його дід на війні служив у кавалерії. А кавалерія — який там дух, коли тіло до тіла, чоловік до коня, і простір долається тільки солоною силою м'язів, і плоть панує і царствує! Третій Український. Степи, ріки, гори... "Там, где пехота не пройдет и бронепоезд не промчится, угрюмый танк не проползет..." Пісня про авіацію, а кавалеристи до сто су вали її до себе і співали не "там пролетит стальная птица", а "там кавалерия — как птица!".

Та коли те було і чи воно й було коли-небудь! Скажи — не повірять, а то ще й засміють. Мовляв, яка кавалерія, що за пережитки! А поза всім: що ти — кавалерії і кому яке діло до твого діда! Хай у тебе дідом хоч сам Александр Македонський, а ти відповідай за себе.

Супоненко сидів у своєму незатишному кабінеті і думав про те, який він, власне, засмиканий і замучений газетною роботою, а життя вимагає, жене тебе з більшою й більшою силою вперед, та хоч би ж тільки вперед, а то шарпають ще й назад, давай їм історію, згадуй і нагадуй, відзначай ювілеї міст, подій, класиків, і всього стає дедалі більше й більше, урочистих вечорів вже просто занадто багато, на вечори хто ходить, а хто ні, газеті ж про все пиши, давай, та й не просто пиши, а щоразу в

номер, негайно і неодмінно узгоджуй кожного класика з сучасністю. А як ти його узгодиш? Колгоспу імені Квітки-Основ'яненка ніде немає, і заводів іменем Салтикова-Щедріна не називають. Хоч яку-небудь бракоробську фабричку можна б і назвати, до речі. "Подам заяву! — думав Супоненко.— Оцей номер ще випущу — і заяву! Я вже попрацював, треба давати дорогу молодим. Он скільки тепер приходить з факультетів журналістики..."

Молодь тепер освічена — це так. Колись Супоненкові доводилося переписувати за своїх працівників навіть п'яти-рядкові інформації — ото кадри були! Тепер напишуть тобі що хочеш, опишуть і тебе самого з голови до ніг, та все це з такими стилістичними вибриками — хоч гопки скач од захватів! Обписати — опишуть, а от як робити газету — ніхто, крім нього, Супоненка!

Проста, здавалося б, річ: як узгодити класиків з сучасністю? Але ось скликав він своїх вчених-перевчених, молодих-перемолодих, спитав, поставив завдання — і що ж? Проекти і прожекти якнайхімерніші і найграндіозніші, а газеті потрібне що? Газеті потрібна простота й дохідливість, бо газета промовляє до тисяч умів і сердець.

— Стоп! — сказав Супоненко своїм молодим та жвавим.— Так ми далеко не заїдемо! Все це дуже й дуже, а тільки робити треба не так. А як ми зробимо? Дамо знімок президії ювілейного вечора, а над президією — портрет класика. От і зв'язок з сучасністю!

Йому нагадали, що так роблять усі.

— А ви хотіли, не як усі? — навіть не здивувався Супоненко.— Ну, тоді то вже буде не газета, а щось інше. Ми ж з вами робимо газету. Чи, може, я помиляюся?

Ніхто не сказав йому, що він помиляється, але в очах у молодих горіло щось таке, що спопелило б не тільки його, Супоненка, і не тільки його газету, а й усі газети світу.

От і подавай заяву!

Він сидів і нетерпляче ждав знімка з ювілейного вечора. Вечір ще тривав, ще змагалися оратори в провінційному красномовстві, примушуючи класика перевертатися десь у своїй труні, ще куняла публіка в залі, гадаючи, буде концерт чи не буде і чи співатиме в ньому гастрольний баритон, а десь у редакційних надрах вже чаклував при відьомському червоному світлі фотожурналіст, як він себе називав, Борис Борисович Легенький, проявляв щойно зроблені знімки, видобував їх, ніби немовлят з першої купелі, з цинкової ванночки, ніс до свого редактора.

Супоненко міг би звіряти годинника по Борису Борисовичу. Ось той виходить з фотолабораторії, ось підіймається чавунними сходами (редакція містилася в двоповерховому старовинному особняку), ось простує коридором, обережно штовхає плечем двері приймальні, накосяка прослизає до редакторових дверей, ледь чутно шурхотить об них тим самим плечем, яким буцав у двері приймальні.

— Борис Борисович? — питає спокійно Супоненко.

— А ви думали — Майя Плісецька? — майже протанцьовує до редакторського столу Борис Борисович, тримаючи за самі кінчики ще мокрі знімки.

— Зробили? — питає Супоненко.

— Як я не зроблю, то хто ж їх зробить, товаришу редактор?

— Покладіть мені на стіл.

— Але ж вони капають, товаришу редактор!

— В мене тут скло.

— Але ж вони ще капають, товаришу редактор!

Поки триває цей їхній одвічний діалог, до кабінету сержантським кроком входить висока похмура жінка в невиразному одязі (щось синьо-чорне), майже відтручує по путі Бориса Борисовича, ляпає на стіл перед редактором великий чорний конверт і подає товсту бухгалтерську книгу.

— Розпишіться!

Супоненко розписується, суне до себе конверт, жінка сержантським кроком витупує з кабінету, і тільки тоді Борис Борисович скидає з себе заціпеніння і майже кричить:

— Товаришу редактор, я ж вас просив не пускати при мені цієї кошмарної жінчини!

Супоненко, не відповідаючи, дістає з чорного конверта знімки, розглядає їх, тоді показує так, щоб міг побачити Борис Борисович.

— Ви оце бачите?

Борис Борисович вдає, ніби обурено відвертається, а сам краєчком ока зиркає на знімки.

—* Ви хочете, щоб я дивився на оту халтуру!

— Не халтура, а фотохроніка радіо-телеграфного агентства. У нас з агентством угода. І вони її виконують. Бачите: знімки з сьогоднішнього вечора. І, між іншим, сухі А ваші — ще мокрі. Як це пояснити?

— Пояснити? Товаришу редактор, ви мені вірите, що мене ще ніколи ніхто не міг випередити?

— Але ж їхні знімки вже сухі, а ваші капають.

— А я знаю? Може, вони прислали вам президію з якогось вечора, що був десять років тому?

— Не морочте мені голову. Половина тієї президії вже вимерла. Чи ви не знаєте, що комсомольці в президіях не сидять?

— Комсомольці не сидять, але я теж не сиджу. Я працюю як проклятий, я метаюсь, як змій, як лермонтовський демон.

— Ви метаєтесь, а знімки капають. А ось ці — вже давно сухі.

— В агентстві — техніка. Я вам скільки казав про фотолабораторію. У нас не лабораторія, а колишня жіноча вбиральня. Ви думаєте, я там можу спокійно працювати?

— Гаразд, переобладнаємо вам під фотолабораторію чоловічу вбиральню.

— А техніка?

— За техніку я не відповідаю. Не можу я відповідати за все на світі! Ви знаєте, яка перша заповідь кавалериста?

— Кав?.. Товаришу редактор, я — нестройовий.

— Я теж нестройовий. Це мій покійний дід — у кавалерії. Між іншим, генерал. Але це не має значення.

— Генерал не має значення? Товаришу редактор, що ви таке кажете?

— Я мав на увазі нашу газетну роботу. Тут хоч ти внук самого маршала Жукова — не допоможе...

— Маршала Жукова? Товаришу редактор!

— Ну гаразд. Давайте ваші знімки. Вони вже, сподіваюся, протряхли?

Борис Борисович вже й без припросин виклав на сіті перед редактором знімки в шести чи семи ракурсах, щоб показати свою перевагу над фотографом радіо-телеграф-ного агентства, який довбав, мов дятел, в одну точку.

— Хіба в нього президія? От у мене президія, так це, я вам скажу, президія! У нього вона вся дерев'яна, а моя живе і розвивається!

Око Супоненка успадкувало кавалерійську меткість. Він лиш сковзнув по знімках поглядом, креснув по них, мов гострою шаблею, відкинувся в кріслі, покивав над плечем пальчиком, підкликаючи Легенького, промовив не без зловісно с ті в голосі:

— Там дерев'яна, а тут розвивається... Так, так... А це що таке?

Борис Борисович, підсунувшись ближче до редактора, тільки вдав, ніби він пильно розглядає знімки! Не мав він що робити!

— Я вас не зовсім розумію, товаришу редактор.

— А я питаю вас: що це таке?

— Ви, мабуть, хочете пожартувати? Так я вам скажу: це знімки з урочистого вечора, які зробив я, фотожурналіст Легенький, і щоб я так жив, коли хтось зробив краще і швидше!

— А оце?

— Хіба ви не бачите?

— Я-то бачу. А от ви мені скажіть: що на знімку фотохроніки? Президія?

— Ну, хай буде президія.

— Та сама, що й у вас?

— Товаришу редактор, ви подивіться, яка президія в мене і яка в цього качконоса!

— Я дивлюся. А тепер подивіться ви. Скільки членів президії в першому ряду на вашому знімку?

— Скільки — де?

— Я ж сказав: у першому ряду. Давайте вголос, щоб я теж чув.

— Коли вам так хочеться... Один... два... шість... одинадцять... тринадцять...

— Тринадцять?

— Чи я їх туди всаджував? Тринадцять, то хай стільки й буде.

— А тепер погляньте на знімок фотохроніки. Скільки тут у першій ряду?

— Ви вважаєте, що в мене не така президія?

— Я нічого не вважаю. Скільки тут у першій ряду?

— Скільки? А я знаю? Скільки треба, стільки і є.

— Порахуйте, порахуйте. Можна й на пальцях.

— Ви думаєте — я вимагатиму у вас комп'ютера? Тут ні техніки, ні пальців. Раз, два, шість, вісім... дванадцять...

Що? Не тринадцять, а дванадцять? Що це таке, товаришу редактор?

— От я й питаю вас: що це таке?

— Дванадцять, а в мене тринадцять? Це вже не агентство, а таки агентура! Рука ЦРУ проти мене! Це...

Редактор скривився, як від оскоми.

— У мене горить номер, а ви тут Юліанів Семенових розводите. Можете ви мені пояснити, як це могло статися?

— Пояснити? Товаришу редактор! Я фотографую, а не пояснюю. Коли б я став усе пояснювати, ви думаєте, я зробив би хоч один знімок за все своє життя? Я кладу вам на стіл свою продукцію, а вже ви дивіться і рішайте... Чи я там знаю, хто й де сидить у тій президії і скільки там було апостолів — дванадцять чи тринадцять? Як ви думаєте — скільки я пережив редакторів? Ви будете сміятися й плакати, як я вам скажу! Ваш попередник, той, що захворів отією сонною — чи я там знаю? —

хворобою,— йому, було, принесеш не такий знімок, то він плаче і скаржиться, плаче і нарікає. Це ще до того, як він захворів сонною хворобою.

— Ви хотіли, щоб і я заплавав? — похмуро зиркнув на фотографа Супоненко.— Так до вашого відома: кавалеристи не плачуть. І внуки їхні теж не плачуть. А тепер пояснюйте: де взяли тринадцятого члена президії?

— Чи я його десь брав? Може, в мене всі ще сиділи, а в того дятла один пішов на трибуну.

— На трибуні оратор є і у вас, і на знімку фотохроніки. А в президії — у вас тринадцять, а в них — дванадцять. Шукайте тринадцятого!

— Мені ще його шукати? Та он він сидить між культурою і профспілками! — трагічним голосом вигукнув Борис Борисович.

Супоненко глянув: око фотографа виявилось точнішим, ніж його кавалерійське око. Справді, між начальником управління культури і профспілковим керівником на знімку Бориса Борисовича маячила невиразна пляма просторого обличчя без виразу, зате з упертістю, яку називають тупою.

— Хто це? — спитав Супоненко.

— Ви ще питаєте — хто? — вдарився об поли Борис Борисович.— А тоді ви питаєте, де він узявся на моєму знімку?

— І спитаю. А що?

— Так я вам скажу, поки ви ще не спитали! Ваш попередник, отой, що захворів сонною хворобою, він теж питав і плавав...

— Я ж вам казав, що я не плачу. А питати — питаю.

— Ви питаєте, а я відповідаю. Ви хочете знати, хто це такий? А хіба ви не знаєте? Ви й досі не впізнали що це Член делегації?

— Член делегації?

— Не я ж там сів у президії!

— А як він там опинився?

— Ви не знаєте, як він там опинився? І ви не розумієте, чому він є на моєму знімку і чому його немає в отого довбоноса? А хіба я вам не казав, що в нього президія дерев'яна? Вона собі сиділа й сиділа, а він клацав. А тоді побіг в агентство. А я крутився й ждав, поки президія ОЖИЄЄ. То й що? Вона таки ожила! Член делегації не потовпився в перший ряд, довелося йому вгніздитися в другому, а хіба цей чоловік там усидить? Він як упав на свій стілець, так і пішов на таран першого ряду. Хить-хить, човг-човг, знайшов щілину між культурою й профспілками, всунув туди одну ніжку стільця, тоді другу, ворухнув плечем, тоді корпусом (а ви ж знаєте, який корпус у Члена делегації!) і вперед-вперед, до самого столу, лікті на стіл, плечі в розворот, морду надув — і вже є! Профспілки звикли до масовості, для них зайвий чоловік поряд — нормально! А культурі дай свободу, від утисків вона страждає і задихається. Поки культура сиділа з профспілкою, був простір і воля, а всунувся Член делегації — скандал! Вже культурі до столу тільки боком, вже вона обливається потом, вже вона забула і про класика, і про ювілей, а думає собі: "Що це тут робиться?" А ваш фотокореспондент усе це має терпіти і переживати! А ви питаєте! Ваш попередник, отой, що захворів сонною хворобою...

— Знаю, знаю... Плакав од ваших знімків... Ну, ми не станемо... І ніхто не стане... Зробимо так: в номер дамо знімок фотохроніки...

— Товаришу ред!..

— Це ще не все. Давайте домовимося так: цього чоловіка, поїси я тут редактор, щоб на ваших знімках не було.

— Члена делегації?

— Саме його. Поки на мене ця ваша... сонна хвороба... поки ще не напала, то щоб я його не бачив.

— Ви як хочете,— зітхнув Легенький,— а я вам скажу: заїсть!

— Сонна хвороба?

— Ні, Член делегації. Ви ще не знаєте цього чоловіка. Коли хочете, то й ваш попередник захворів на сонну хворобу через цього Члена делегації... А ви думали — його вкусила африканська муха цеце? Як вона його могла вкусити, коли він ніколи не був у Африці, а сидів, як оце ви, і день і ніч читав газетні шпальти! Ну, Член делегації і ді-став-таки його. Десь там не згадали в інформації, забули, чи я там знаю? Член делегації написав на редактора одразу в шість інстанцій, тоді ще в шість, тоді ще... Кажуть: дуже любить число шість.. Шість разів женився, на шести керівних посадах був... Ніде не втримався, зате був... А тоді треба було когось послати в якусь там делегацію, послали його — і вже тепер все! В усі делегації пробивається штиками! В усі президії — з заплющеними очима. Просто з постелі, ще сонний — і тільки в перший ряд! Бульдозер! Атомний криголам! Катаклізм! Все змітає на своїй путі!

— Мене не змете. У мене ж дід був генералом кавалерії.

— Генерал кавалерії? Товаришу редактор! Що таке якийсь маленький генерал давко відмерлої кавалерії поряд з живісіньким Членом делегації?

— Ви ж самі щойно казали, яка то височина — генерали.

— Я — казав? Ну так, я казав. Але то ж про генералів, коли ми ще не говорили про Члена делегації. А це ж страшний чоловік! Він вам цілу армію розжене! Шостий американський флот — чули? Самих авіаносців три штуки. Так-от: якщо цей флот спробує зачепити Члена делегації, він потопить і шостий американський флот!

— Ви ж казали, що він обожнює число шість?

— Тому й потопить! І вас потопить, коли ви не дасте знімка з ним у президії.

— Не дам і не потопить! Все, Борисе Борисовичу. Пробачте, але в мене — номер...

Легенький зітхнув, знизав плечима, тихенько позадкував до дверей, Супоненко затримав його.

— Ви забули свій знімок.

— Я його ке забув, товаришу редактор, я залишив.

— Навіщо?

— Я хочу дати вам шанс.

— Дякую, але я вже вирішив. Даю в цинкографію знімок фотохроніки!

Легенький ще з тяжчим зітханням наблизився до редакторського столу, взяв свій знімок, тримаючи його двома пальцями за самий ріжечок, пішов до дверей, повільно відхилив їх, ще повільніше причинив за собою, довго стояв по той бік, ждучи, що редактор спам'ятається і покличе його, але той не кликав.

Хоч і кортіло Супоненкові гукнути Легенького, взяти його знімок, покласти поряд зі знімком фотохроніки, ще подивитися самому, а тоді... загнати обидва в номер, надрукувати поряд — і якийсь дошкульний, знущальний підпис. Хай люди посміються над такими похмурими пролазами, як їхній саморобний Член делегації. Але ж його газета — не журнал "Перець". На жаль, не "Перець".

В двері просунулася голова Легенького.

— Товаришу редактор, таки не дасте? #

— Не дам!

— Заїсть вас Член делегації!

— Не заїсть!

— Ой, заїсть! І до сонної хвороби, як вашого попередника...

— І сонної хвороби не буде! Кавалеристи не сплять! І їхні онуки теж, Борисе Борисовичу!

Легенький прибрав голову.

* * *

На своє виправдання автор хотів би пояснити, що Член делегації — це не посада, не звання, не відзнака, а тільки ситуаційне породження нашого бурхливого, висококому-нікабельного життя. Сьогодні ви не знайдете, мабуть, жодного міста в нашій країні, де не було б отаких ситуаційних породжень. (Та, власне, й усі ми не що інше як своєрідні ситуаційні породження). Прийнято вважати, ніби життя нам псують тільки люди з посадами. Але це непорозуміння. Посада так чи інакше

накладає на людину відповідальність. А яка відповідальність у Члена делегації? Зате захланності в ньому — моря й океани! Спробуйте перейти дорогу отому мішкові з піском, що не потрапив до об'єктива фотохроніки, не посадовити його в перший ряд президії, не включити до складу чергової делегації — і він вам не просто зіпсує, а скалічить життя, наśle на вас невроз, склероз, сонну хворобу, сап, чуму і ще казна-що!

Постійність у любові — прекрасно. Але постійний Член делегації — що це й навіщо?